

KASBIY FAOLIYATDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANINI O‘QITISHDA INNOVATSION TA’LIM METODLARDAN FOYDALANISH

To‘rayev Ro‘ziboy Norovich, Eshboyev Umid Shuxratovich

Termiz davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

E-mail: turayev.ruziboy@bk.ru

ANNOTATSIYA

Maqolada oliy ta’lim tizimida innovatsion ta’lim metodlari, ta’limda axborot texnologiyalarni o‘qitish usullari va “maktabda dars berish” loyihasi haqida tushuncha berilgan.

Kalit so‘zlar: axborot texnologiyalari, internet, ta’lim usullari, loyiha.

АННОТАЦИЯ

В статье представлен обзор инновационных методов обучения в высшей школе, методов обучения информационным технологиям в образовании и проекта “Преподавание в школе”.

Ключевые слова: информационные технологии в образовании, интернет, методы обучения, проект.

ABSTRACT

The article provides an overview of innovative teaching methods in higher education, methods of teaching information technology in education and the project “Teaching in school”.

Keywords: information technology in education, internet, teaching methods, project.

Oliy ta’lim tizimida ham amalga oshirilayotgan islohotlar tufayli innovatsion faoliyat to‘g‘ri tashkil etilmoqda, raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash maqsadida ta’limning sifat va samaradorligini oshirishga katta e’tibor qaratilmoqda. “Oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoniga muvofiq O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’limni tizimli islox qilishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilanmoqda. Zamonaviy bilim va yuksak ma’naviy-axloqiy fazilatlarga ega mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jixatdan yangi bosqichga ko‘tarish, oliy talimni modernizatsiya qilish, ilg‘or ta’lim texnologiyalariga

asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadlari belgilab berilgan.

Axborot texnologiyalari bilan bog'liq turli kurslardagi amaliy mashg'ulotlarda to'rtta o'qitish usulini ajratish mumkin:

- Jamoa usuli, unda o'qituvchi tinglovchilarga biron bir harakatni bajarishni buyuradi, so'ngra ushbu jamoaning natijalarini kuzatadi va qiyinchiliklar yuzaga kelganda darhol tushuntirish beradi;

- Vazifa usuli, o'qituvchi o'quvchilarga qog'ozga yoki elektron shaklda topshirilgan matnlarni tarqatgan holda, ushbu topshiriqni barcha talabalar guruhiga bajarish texnologiyasini tushuntiradi va keyin individual maslahat beradi;

- ishning barcha bosqichlarini batafsil tavsiflovchi, o'qituvchi esa individual maslahatlar beradigan metodik qo'llanma bilan mustaqil ishlash usuli;

- Dizaynni o'qitish metodikasi, Intel tomonidan ishlab chiqilgan versiyada talabalar dastlab axborot texnologiyalari bilan bog'liq bo'lmagan fanlar bo'yicha hujjatlar tarkibini ishlab chiqadilar, so'ngra ushbu hujjatlar har xil foydalanuvchi dasturlari, kompyuter dasturlari yordamida elektron shaklda yaratiladi.

Ushbu usullarning har biri o'zining aniq afzalliklari va bir xil aniq kamchiliklariga ega.

O'quv jarayonida tinglovchilar va o'rganilayotgan dasturiy ta'minot tizimlari tarkibiga qarab turli xil o'qitish usullaridan foydalanish tavsiya etiladi. Agar foydalanuvchi dasturi o'quvchilar uchun notanish bo'lsa, unda buyruq usulidan boshlash tavsiya etiladi. Talabalarning har xil tayyorgarligi va ushbu dasturda boshlang'ich ko'nikmalarga ega bo'lishi bilan o'quv qo'llanmalari hamda mustaqil ishlashning samarali usuli hisoblanadi. Bilimni mustahkamlash va oshirish uchun loyiha usuli eng mos keladi.

Kibernetik makondan o'quv maqsadlarida foydalanish umumiy didaktikaning va xususiy metodologiyaning mutlaqo yangi sohasidir, chunki yuzaga keladigan o'zgarishlar o'quv jarayonining barcha jabhalariga ta'sir qiladi, usul va ish uslubini tanlash talabalarning ilmiy darajalarining o'zgarishiga ta'sir qiladi. Axborot tizimi sifatida Internet o'z foydalanuvchilariga turli xil ma'lumot va manbalarni taklif etadi.

Ta'kidlash kerakki, talabalar multimediyaga prezentatsiyalarini katta zavq bilan kutib olishadi. Bu talabalarning o'rganilayotgan mamlakatning tili va madaniyatini o'rganishga bo'lgan qiziqishini rivojlantirish uchun yana bir rag'batdir. Kompyuterdan foydalanganda og'zaki aloqa faoliyati uch jihat bo'yicha ko'rib chiqilishi kerak.

Birinchi, elektron pochta va axborot tarmoqlaridan foydalanish orqali talabalarning real vaqt rejimida bepul muloqot qilishlari, ya'ni aloqa bo'yicha sheriklar o'rtasida yozma ravishda haqiqiy suhbat sifatida.

Ikkinchidan, muloqotning haqiqiy maqsadlari ko'zda tutilgan o'quvchi va kompyuter o'rtasidagi interfaol muloqot, ya'ni inson-mashina suhbat sifatida.

Uchinchidan, kompyuterda o'qitish dasturlari bilan ishlash jarayonida o'quvchilarning muloqotda bo'lishlari kerak, ular aloqa uchun rag'batlantiruvchi vosita va aloqa sharoitlarini qayta tiklash vositasi sifatida ishlaydi.

Qanday qilib darsda Internetdan amaliy foydalanishim mumkin?

Internet resurslaridan foydalanish imkoniyatlari juda katta. Global Internet tarmog'i dunyoning istalgan joyida joylashgan talabalar va o'qituvchilar uchun zarur bo'lgan har qanday ma'lumotlarni olish uchun sharoit yaratadi: mintaqaviy geografik materiallar, yoshlar yangiliklari, gazeta va jurnallardagi maqolalar, zarur adabiyotlar va boshqalar. Internetdan foydalangan holda axborot texnologiyalari darslarida siz bir qator didaktik muammolarni hal qilishingiz mumkin: global tarmoq materiallaridan foydalangan holda o'qish va o'qish ko'nikmalarini shakllantirish; talabalarning yozish mahoratini oshirishga turtki berish. Talabalar Internetda o'tkazilgan viktorinalar, tanlovlarda qatnashadilar, boshqa mamlakatlardagi tengdoshlari bilan yozishmalar olib borishadi, suhbat, video konferensiyalarda qatnashadilar.

Internet vaqtni o'zgartirib, loyihaga yanada katta dinamikani beradi. Loyihalar ustida ishlash jarayonida talabalar o'zlarining til bilimlarini qo'llaydilar va kengaytiradilar, mamlakatga oid keng ma'lumotlarga ega bo'ladilar. Rejalashtirish, amalga oshirish va natijalari bir-biridan farq qiladigan ikkita turdan foydalanishingiz mumkin: WWW-loyihalar va elektron pochta-loyihalar. Ular bir-birini kesib, to'ldirishlari mumkin. Eng keng tarqalgan shaklda WWW loyihalari o'quvchilarga internetda ma'lumotlarni topib, so'ngra qidiruv natijalarini topshirishlari kerak bo'lgan topshiriqni olishlarini ta'minlash uchun ishlab chiqilgan. Loyihaning mavzusi ta'lim mavzusiga mos kelishi yoki darslikdan mutlaqo mustaqil bo'lishi mumkin, ammo har qanday holatda ham talabalar uchun qiziqarli bo'lishi va tilni o'rganishning umumiy doirasiga kiritilishi kerak. Loyihani amalga oshirish uchun mavzuni shakllantirish va talabalarga internetda ishlash uchun imkoniyat berish yetarli emas. Siz, shuningdek quyidagi usullarni amalga oshirishingiz mumkin: guruhlarini shakllantiring, loyihaning vaqtini aniqlang, internetdan tashqari talabalar qanday materiallardan foydalanishi, topishi va ularga kerakli manzilni berishi, natijalarni taqdim etishning eng maqbul shaklini tanlashi haqida o'ylab ko'ring.

Masalan, "Shaharning diqqatga sazovor joylari" mavzusini o'tayotganda, talabalar sayohat stoliga "boorish" va reklama risolasini "sotib olish" vazifasini oladilar. Agentliklarni muzeylar, teatrlar yoki ko'rgazmalarning rasmiy veb-saytlari orqali olish mumkin.

Shuningdek, siz sayyohlik agentliklarining manzillarini to'g'ridan-to'g'ri ishlatishingiz mumkin. Virtual tashrif uchun muzeyni tanlashda talabalar savollarga

javob berish orqali o'z tanlovlarini asoslab berishlari kerak: u yoki bu diqqatga sazovor joy qayerda, u erda nima qiziq, siz tashrif kuponining narxi, qachon va qancha vaqtni ko'rishingiz mumkin, muzey va boshqalar.

Ishning ikkinchi bosqichida talabalar reklama risolasini tayyorlashlari kerak, bu esa tashrif buyuruvchilarni qiziqtiradi. Va til bilimi darajasi yuqori bo'lgan talabalar muzey, uning mavjud ko'rgazmalari haqida gapirishlari va muzeyning asosiy zallarida taqdimot o'tkazishlari kerak.

Natijalarni taqdim etish og'zaki ravishda amalga oshiriladi. Har bir guruh tanlangan muzey yoki ko'rgazma haqida suhbatlashadilar va uning tanlovini asoslaydilar. Mintaqaviy geografik xususiyatga ega saytlarda, qoida tariqasida, muzey pavilonlari va qurilish majmualarining fotosuratlar mavjud. Ushbu fotosuratlar taqdimotlar uchun ilustrasiya sifatida ishlatiladi.

Guruh ishlarini rejalashtirayotganda, har bir guruh hamkorlik mahsulotini qanday taqdim etishini ko'rib chiqishingiz kerak. Shunday qilib, biz ishonch bilan ayta olamizki, guruhli o'qitish texnologiyasi juda ko'p afzalliklarni o'zida mujassam etgan, bu sizga an'anaviy usullar bilan birga foydalanishga imkon beradi.

Maktabda dars berish loyixasi.

Quyidagi fikrlar tufayli talabalar ushbu mavzuni o'rganishga ko'proq qiziqish bildiradilar:

- har bir darsda "muvaffaqiyatga erishish" xulosasi o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi;
- kompyuter bilan ishlashning qiziqarli va xilma-xil shakllari motivatsiyani oshiradi;
- lingvistik materialni vizual taqdim etish uchun katta imkoniyatlar uni yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi.

Natijada, ularning aksariyati, ayniqsa o'rta boshqaruv vakillari, o'zlari internetni boshqa mamlakatlardagi tengdoshlari bilan aloqa qilish vositasi sifatida faol ishlatishmoqda.

O'qituvchi vazifasida kompyuter quyidagilarni anglatadi:

- ma'lumot manbai (o'qituvchi va darslikni qisman yoki to'liq almashtirish);
- vizual yordam (multimedia va telekommunikatsiya imkoniyatlari bilan sifat jihatidan yangi daraja);
- stimulyator;
- individual axborot makoni;
- diagnostika va nazorat qilish vositasi.

Ishchi vosita sifatida kompyuter quyidagicha ishlaydi:

- matnlarni tayyorlash va ularni saqlash vositasi;
- matn muharriri va grafik muharriri;

- katta imkoniyatlarga ega kompyuter (natijalarni turli shakllarda taqdim etish bilan);

- modellashtirish vositasi.

Axborot jamiyatining rivojlanishi odamlar uchun yangi vazifalarni yuklaydi. Ular yangi axborot texnologiyalarini o'zlashtirishlari kerak. Zamonaviy aloqa, axborot texnologiyalari va elektron pochta, masofaviy o'qitish, multimediya, modellashtirish kabi tarmoq ilovalari faol ishlatiladigan joylarda muvaffaqiyatlarga erishiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Abdiquodirov A., Haitov A., Hodiev R. Axborot texnologiyalari Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun darslik.-T.:O'zbekiston, 2002 yil.
2. M Mamarajabov, R To'rayev. O'rgatuvchi elektron muhitni yaratishga qo'yiladigan metodik talablar. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1. 2021 yil.
3. M Mamarajabov, R Toraev. Methodological requirements for the creation of an electronic teaching environment (e-teaching). Academic research in educational sciences 2 (11), 168-177. 2021
4. R.N.Turaev. IMPROVING THE USE OF E-LEARNING ENVIRONMENT IN TEACHING WEB PROGRAMMING. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences 10 (1). 2022.
5. R.N.Turaev. THE IMPORTANCE OF THE FORMATION OF WEB PROGRAMMING COMPETENCIES IN SCHOOLCHILDREN. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences 10 (1). 2022.
6. RN Turayev, L Muhammadiyeva. INNOVATIVE WEB PROGRAMMING TRAINING OPPORTUNITIES USING CMS SYSTEM. YOUTH, SCIENCE, EDUCATION: TOPICAL ISSUES, ACHIEVEMENTS AND INNOVATIONS 2. 2023
7. SATTOROV, S.. DARS JARAYONIDA O'QUVCHILAR ONGLI INTIZOMLILIGINI RIVOJLANTIRISHNI USLUBIY ASOSLARI. Journal of Pedagogical and Psychological Studies, 1(6), 3–8. Retrieved from. 2023
8. Abdurazzoqov Ilhom Rustamovich. (2022). FRANSIYA VA AVSTRALIYA DAVLATLARIDA INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANINING RIVOJLANISHI, O'QITISHDA QO'LLANILADIGAN METODLAR . World Scientific Research Journal, 8(1), 123–126.